

KAVRAMSAL SANAT KONULU BİR SERGİYE DÖNÜK DEĞERLENDİRMELER¹

EVALUATIONS OVER KUTLU GÜRELLİ'S EXHIBITION THAT INVOLVE CONCEPTUAL ART WORKS

Bülent ORAL²

ÖZ

Uzun yıllar Kavramsal Sanat tartışmalarına girememiş olan Türk Sanatçıların son yıllarda ülkemizde ortaya koydukları çeşitli aktiviteler halkın ilgisini çekmekte ve toplumda geniş bir merak duygusu uyandırmaktadır. Kavramsal Sanat ile ilgili etkinliklerin uyandırdığı ilgiye paralel olarak konuya değinmek ve geniş halk kitlelerinin bilgilenmesine katkı sunmak amacıyla Kavramsal Sanat'ın yakın dönemdeki uygulayıcılarından biri olan Kutlu Gürelli'nin yapıtlarından bir bölümü irdelenmiş ve bu çalışmalar üzerinden Kavramsal Sanat'a ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Kutlu Gürelli'nin, BEUN Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yaptığı dört yıllık süreçte meydana getirdiği yapıtlarından oluşan sergisinde hem kişisel yapıtlarını hem de yetiştirdiği öğrencilere ait çalışmaları aynı mekânda sergilemiştir.

Yıl boyunca sürdürülen Kavramsal Sanat konulu sergilerin sanatçıya ve öğrencilerine büyük deneyimler kazandırdığı görülmüştür. Bunun yanı sıra sanatçının toplumsal olaylara yönelik duyarlılığını yansıtan yapıtlarından birbirleriyle ilişkili olanlar belirli bir düzen içinde sıralanmış ve böylece her bir yapıtın bağımsız yargısı oluşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kutlu Gürelli, kavramsal sanat, sanat eleştirisi, kişisel sergi.

ABSTRACT

Since the Turkish artists have not been involved in conceptual arts for along time, the recent conceptual art attempts led to a new attention in our society. In order to make a contribution to understanding of conceptual art and to the interest of public we made some evaluations over some art pieces of Kutlu Gürelli who is one of the most famous implementers of conceptual art in our country. The exhibition of Kutlu Gürelli involved both his and his student's artworks. Many contributions of these yearwide exhibitions occurred in terms of gaining experience for him and his students. Moreover his regular exhibition style led to easy understanding of all pieces.

Keywords: Kutlu Gürelli, conceptual art, art critics, solo exhibition.

¹ Başvuru Tarihi: 24.12.2014 Kabul Tarihi: 09.06.2015

² Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Demir Çelik Kampüsü, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü,
bulentoral7@gmail.com

1. GİRİŞ

Kutlu Gürelli'nin, BEUN Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi iken, fakülte'deki dört yıllık çalışmalarının sonunda gerçekleştirdiği Kavramsal Sanat konulu sergisi, sanatçının duygu ve düşünceleri hakkında etraflıca değerlendirme yapma fırsatı sağlarken; bu yapıtlardan yola çıkılarak Kavramsal Sanat'ın ülkemizdeki duygu, düşünce ve fikir zeminini oluşturan etmenler hakkında sanatçının ortaya koyduğu yapıtlar ve konular çerçevesinden bakılarak kısaca değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu makaleyle Kavramsal Sanat tartışmalarına daha geniş kesimlerin katılması hedeflenmiştir.

Gürelli'nin kişisel sanat çalışmalarının konusunu bireyler ile bireylerin mensup oldukları toplumlar ve karşı karşıya kaldıkları olaylar oluşturur. Gürelli, üniversitedeki çalışmalarında özellikle Kavramsal Sanat çalışmaları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu yoğunlaşma 2012-2013 sezonu dördüncü sınıf öğrencilerinin bahar yarıyılında her hafta gerçekleştirdikleri söyleşi ve kişisel sergileriyle de belirginleşmiştir. Gürelli, bu etkinliklerle öğrencilerini Kavramsal Sanat'a yönelmeleri ve bu yönde çalışmalarda bulunmaları konusunda cesaretlendirmiştir. Bu, aynı zamanda Gürelli'nin Kavramsal Sanat'a daha çok odaklanmasına katkı sağlamış böylece makaleye konu olan serginin ortaya çıkışı kolaylaşmıştır. Bu makale, Gürelli'nin ürettiği ve katkı sağladığı tüm çalışmaların yıl boyunca takip edilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.

Gürelli'nin Kavramsal Sanat çalışmalarını değerlendirmeden önce Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden Cumhuriyet Dönemi çok partili sisteme geçiş evresine kadar olan zaman diliminde ülkemizdeki sanatsal çalışmaları etkileyen gelişmelere kısaca değinmek gerekir.

Osmanlı Sanatı, uzun yıllar resimden (portre v.b) uzak durmuştur. Dünyada resim sanatı (figüratif ve peyzaj) önemli aşamalar kat ederken, Osmanlı Sanatı'nda minyatür ve süsleme sanatları (bitkisel ve geometrik) gelişim göstermiştir.

19. yüzyılda Osmanlı'dan Avrupa'ya öğrenci gönderilmesinin yanı sıra, Padişah Abdülaziz döneminde açılan Sanayi-i Nefise Mektebi'nde dünyadaki sanat gelişmelerine paralel çalışmalar yapılmıştır (Sezer, 2008:103-108). Sanayi-i Nefise'de eğitim gören öğrenciler ile dönemin yurtdışına sanat eğitimi görmek için gönderilmiş öğrencileri figüratif ve peyzaj konulu resimlere henüz yönelmişlerken; özellikle 20. yüzyılın ilk yarısına

damgasını vuran Jackson Pollock'un sanata getirdiği yorum (Jonathan, 2014:89-98), 'resmin sonu mu geldi?' tartışmalarını ortaya çıkarmıştır (Norbert, 2009:231-234). Böylece 'resmin sonu mu geldi?' tartışmaları ile karşılaşan Türk ressamlar, uzun yıllar Kavramsal Sanat çalışmalarından uzak kalmıştır.

Sanayi-i Nefise'nin devamı niteliğindeki Osmanlı Ressamlar Cemiyeti üyeleri, ülkemizde resim sanatının gelişiminde önemli rolü bulunan Galatasaray Sergileri'nin 1916-1952 yılları arasında düzenli olarak gerçekleştirilmesini sağlamışlardır. Bunun yansısı bu birlik üyeleri tarafından yayınlanan "Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi" ülkemizdeki ilk düzenli sanat dergisi olması bakımından ayrı bir yere sahiptir. Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, (Sezer, 2008:159-163; Seyfi, 1994:46-103; Kaya, 1992, 5-6; Fatih, 2010:376-377) 1921 yılında "Türk Ressamlar Cemiyeti", 1926 yılında "Türk Sanayi-i Nefise Birliği" daha sonra ise "Güzel Sanatlar Birliği" adı altında faaliyetlerini sürdürerek ülkemizin resim sanatı alanındaki eksikliklerini gidermede önemli roller üstlenmiştir (Turan, Günsel, 1980:99-101). Öyle ki; 1924 yılında ülkemizin özellikle bilim, teknoloji v.s. alanlarda gelişiminin gerekliliği dikkate alınarak yurt dışına yetiştirilmek üzere gönderilen öğrenciler arasında heykeltıraş, mimar ve resamlara da yer verilmiş olması, 12 Eylül 1926 tarihi Bakanlar Kurulu Kararı³, ile Türk Sanatçılar Birliği'nin sanat etkinliklerinde özgür bırakılması, 1939 yılında Devlet Resim ve Heykel Sergileri'nin düzenli olarak açılması kararı (Sezer, 2008:163) Cumhuriyet döneminde sanata ve sanatçıya verilen önemi ortaya koyan göstergelerden bir kaçıdır. Bu vesileyle yurt dışına gönderilen genç sanatçılar ülkemize döndükten sonra sanata önemli katkılar sağlamışlardır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleşen devrimler ülkede gerçekleşecek değişimin habercisi olmuş ancak istenilen düzeyde değişimde başarı sağlanamamıştır (İpek, 2007:15-16). Cumhuriyet'in ulaşmak istediği hedefler, derin analizler içermekte ve geniş kesimlerin katılımıyla oluşacak tartışma ve karar alma süreçlerini kapsamaktaydı.

Özellikle Balkan Savaşları'nın etkisiyle ulus-devlet kimliğine yönelen siyasal yapımız, Cumhuriyet sonrası sık sık yaşanan siyasal ve ekonomik sorunların da etkisiyle oldukça karmaşık hale gelmiştir. Yaşanan askeri darbeler sonucu toplumsal bellekte kalıcı hasarlar oluşmuş, bu durum sanatı ve sanatçıyı da etkilemiştir.

³ 12 Eylül 1926 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile resmi sergilerde sanatçılara ödül olarak altın verileceği ve yalnızca Türk sanatçıların eserlerinin satın alınacağı belirtilmiştir (Tansuğ, 2008:166).

Cumhuriyet'in ilanından sonra, demokrasiye ilk geçiş denemeleri ve çok partili dönem arayışları başarılı olamamış ve ileri tarihler hedeflenerek ertelenmiştir. Toplumunu dönüştürmek amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar, istenilen sonuçları sağlayamamış ve bu durum toplumun hızlı değişim geçirmesine yönelik beklentilerin de etkisiyle sürekli bir hayal kırıklığına yol açmıştır. İstendik davranışların kazandırılmasında yeterli düzeyde ilerleme sağlanamamış olsa dahi Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkemizde sanata ve sanatçıya verilen önem artmıştır. Örneğin Cumhuriyet'in ilanı ile ortaya çıkan önceki döneme kıyasla daha özgürlükçü ortam sanatçıların duygu, düşünce ve fikirlerini daha rahat ifade etmelerine imkan sağlamıştır.

Ülkemizin sanatta katettiği aşama, geçirdiği siyasi ve sosyal gelişmelerden ayrı değerlendirilemez. Öyle ki; 20. Yüzyılın başlarından itibaren yeni bir tarihi sürecin içine giren ülkemizde, on ya da yirmi yıllık aralıklarla aksayan siyasi sürecin toplumda bıraktığı olumsuz izler halen görülmektedir. Bu durum, dünyadaki sosyal ve siyasal değişimlerden uzak kalmamıza veya modern toplumlardaki gelişmeleri özümsemeden topluma uyarlamamıza neden olmuştur.

Günümüzdeki siyasi tartışmaların halen 1878-1950 yılları arasındaki gelişmelerden bağımsız yürütülememesi, siyasi aktörlerin toplumda istendik dönüşümler sağlayamadığını ispatlar niteliktedir. Bu sürecin özellikle Kavramsal Sanat ya da Postmodern Sanat Dönemi için çok daha sancılı olduğunu söylemek mümkündür. Düşüncenin sınırlandırılmak istenmesi ya da bu anlamda toplum ve doğal olarak da sanatçı üzerinde kurulacak baskı özellikle Kavramsal Sanat ya da Postmodern Sanatı olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü Kavramsal Sanat ya da Postmodern Sanat duygu, düşünce ve fikirlerin bir ifadesi olarak kendisini gösterir. Esasen Sanatçılar düşüncelerini ürüne dönüştürmeyi hedeflemektedir. Sanatçıların fikir ve düşüncelerine yönelen baskı sanatçıların hareket alanını sınırlandırmakla kalmayıp, bir ürün ortaya koymasını da kısıtlamaktadır.

1945 yılı Avrupa'sında David Smith, Louise Bourgeois ve Jean Fautrier gibi sanatçılar (Andrew, 1998:35-68), ile Georges Braque, Julio Gonzalez, John Mason gibi sanatçıların katkısıyla (Diana, Katherine, Garna, Laura, 1985:56,57,62,63,210,211), 'Çağdaş Sanat' bir kimliğe bürünürken (Sanat Dünyamız, 1995:80-82), ülkemizde 1950'li yıllarda Modern Sanat kavramının sınırlı alanda ve henüz yeni yeni konuşulmaya başlandığını -tartışmalı da olsa-

söyleyebiliriz (Sezer, 1995:8-14). 1970-1980 yılları arasında açık hava sergileri, 1973 yılında Hale Sontaş ve İbrahim Örs'ün Ayasofya'nın önünde açtıkları sergi, 1978 yılında 'Merhaba Gösteri Topluluğu' adındaki amatör tiyatro topluluğu, Türkiye Yazarlar Sendikası'nın şarkılı ve danslı gösterisi, 1980'li yıllarda kurulan ve Fosseptik, Barbart, Akadeğilmi ve Mim adlı gruplar bu dönemin genel görünümü yansıtan çalışmalar, 1983'te İstanbul'da Kazancı Yokuşu'ndaki bir apartmanda gerçekleşen 'Dialog' adlı performans ile 1987'de İstanbul'daki Emlak Bank Sanat Galerisi'nde gerçekleştirilen 'Kırık Kalp' adlı performans (Kibar Evren Bolat, 2008:12-14) sınırlı sayıda insana ve belirli bir alana etki eden sanat etkinlikleridirler. Akabinde 1990'lı yıllarda yaşanan derin siyasi çıkmazlarda tanıştığımız internet ve cep telefonu, dünyayı tanımamıza ve yakından takip etmemize imkan sağlamış, böylece sanatçılarımız da dünyadaki sanatsal gelişmeleri yakından takip etme imkanına kavuşmuştur. Böylece bu ve benzeri etkinlikler Kutlu Gürelli'nin sergisi üzerinden konuya değinme ihtiyacı doğurmuştur.

2. GÜRELLİ'NİN SANAT ANLAYIŞI VE SANATÇI KİMLİĞİ

Gürelli, sanatını topluma ait değerlerden yola çıkarak üreten ve bunu topluma sunan bir sanat anlayışına sahiptir. Toplumsal olaylar, acı, özlem, sevinç ve hüzn gibi duygular yapıtlarının ana temasını oluşturmaktadır. Sanatı tarifi olmayan bir obje olarak görmekle birlikte tarifsiz de bırakmaz. Sanatı toplum yaşantısının ya da birey yaşantısının içinde adeta canlı bir kimliğe büründürür. Gürelli'ye göre geriye sadece yaşananları özetlemek kalmıştır. Sanatçı, çalışmalarına konu olan olaylar ile öncelikle duygusal bir bağ kurmuştur. Bu bağ, kendisini adeta konunun başat kahramanı ile özdeşleştirmesinin de yolunu açmıştır. Böylece çalışmalarında kullanacağı malzeme ve uygulayacağı yöntemlerin bir yapıta dönüşmesi çok daha hızlı olabilmıştır. Ancak Gürelli, çalışmalarına konu olan olayların, olayları somutlaştırmak için kullanılan nesneye hapsolmesinden oldukça endişelenmiştir. Kahramanlarla özdeşleşirken ortaya çıkan düşüncelerini sergi sürecinde söyleşi ile tamamlamak suretiyle endişelerini gidermeye çalışması konuya anlam kazandırırken, yapıtın nesnelere hapsolmeden anlamını sürdürmesine de aracılık etmiştir.

Kutlu Gürelli'nin analitik bakış açısı ve detayları sorgulayan yönünün çalışmalarına derinlik kattığını gözlemlemekteyiz. Ancak yapıtları yapılış tarihlerine göre sıraladığımızda Gürelli'nin detayları önemseyen yapıdan yavaş yavaş uzaklaşarak; son dönem yapıtlarında

detaydan çok bütüne yöneldiği görülmektedir. Gürelli'nin öğrenci çalışmalarına dönük analizleri ile fikir belirtme konusundaki iştahı birleşince, kişisel çalışmalarında oldukça etkili ve nitelikli yapıtlar ortaya çıktığı görülür. Sanatçı, yaşantısından edindiği tecrübeleri çalışmalarına yansıtıırken katı eleştirel yorumların yıkılmaz olmadığına farkında olduğunu da göstermektedir. Bu durum hem öğrenci çalışmalarında hem de çalışmalara yönelik değerlendirmelerde yeni tanımlamalar yapmasını kolaylaştırmıştır.

Gürelli'nin çalışmalarına değinmeden önce serginin ortaya çıkışı hakkında bilgiler vermek gerekir. Gürelli, Güzel Sanatlar Fakültesi'ndeki öğrencilerini proje hazırlama ve projeleri çeşitli malzemelerle ifade etme konusunda cesaretlendirmiş, öğrencilerinin çalışmalarını yönetirken öğrencileriyle yaptığı fikir alışverişleri sonucu oldukça başarılı çalışmalar ortaya çıkarmış ve bir manifesto ile tamamlamıştır. Böylece Modern Sanatta yeni bir anlayış olarak ortaya çıkan manifesto (Ali, 2010:13-28), Gürelli'nin çalışmalarında da belirginleşmiştir.

3. SERGİ SALONU

Gürelli'nin 07 Nisan-21 Nisan 2014 tarihli sergisi Zonguldak Sergi Odası'nda gerçekleştirilmiştir (Resim 1, 2).

Resim 1. Zonguldak Sergi Odası (Giriş kapısına doğru bir görünüş)

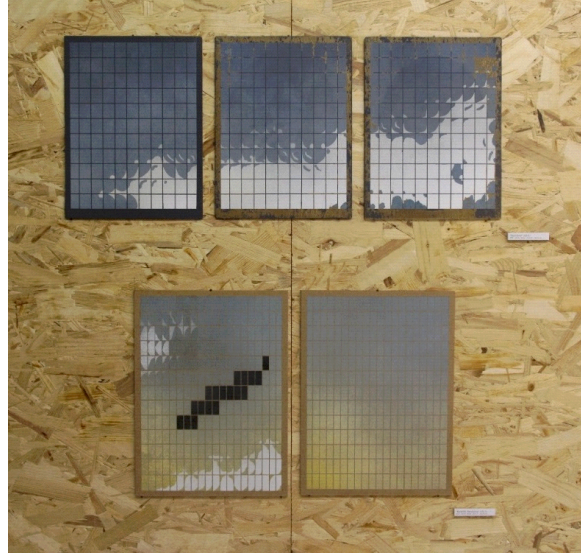
Resim 2. Zonguldak Sergi Odası (İç mekândan bir görünüş)

Esasen, Kamusal Sanatı zayıflatan bu sergi salonu tercih edilebilir bir mekan olmaktan çok, imkanlar dahilinde elde olanın verimli kullanımına yönelik bir seçimdir. Güreli, U şeklindeki bu mekânda öğrencilere ait yapıtları da sergilemiş, böylece mekânın verimli kullanımının yanı sıra hem kişisel yapıtlarını hem de yetiştirdiği öğrenci profilini aynı anda sergilemeyi amaçlamıştır. Sergilenen yapıtların birçoğunda çıplak gözle fark edilen bir resim ya da konu yerine ilk bakışta anlamakta zorlanabileceğimiz yepyeni sanat etkinlikleri söz konusuydu. Bu durum kimi yapıtlarda yapıt sahibinin düşüncelerini bizzat kendisinden öğrenmemizi ve buna göre değerlendirme yapmamızı gerektirmiştir. Aksi durumda sanatçının ortaya koymak istediği düşüncenin anlaşılması zorlaşır ve özgünlüğü tartışma konusu olabilirdi.

Sergilenen çalışmalarda birbirleriyle ilişkili olanlar belirli bir düzen içinde sıralanmış, böylece her bir yapıtın bağımsız yargısı oluşturulmuştur. Sergi, savaşa ve şiddete, bürokrasiye, emek sömürsüne yönelik itirazlar ile kimlik arayışı başlıkları altında dört bölümde ele alınabilir.

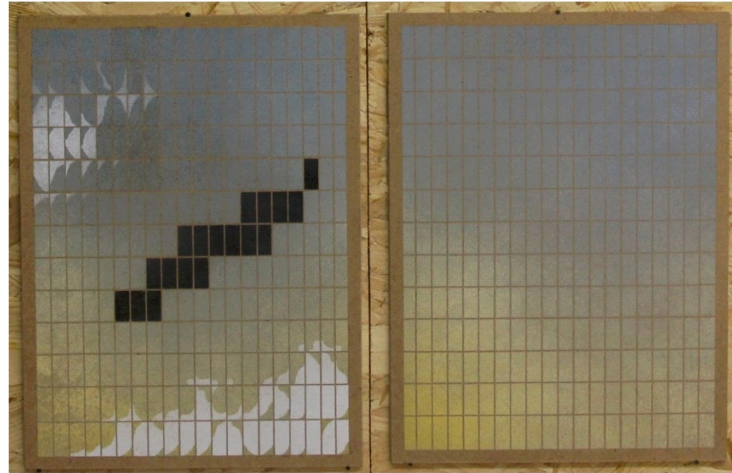
3.1. Savaş ve Şiddet Konulu Yapıtlar

Güreli'nin çalışmalarını yakından değerlendirmeye savaş-şiddet konulu 'karşılıklı soyutlama' adlı ikili grup çalışması ve 'soyutlama' adlı üçlü grup çalışması ile başlayalım (Resim 3, 4, 5).

Resim 3. GÜRELLİ, Kutlu. (2013). 'Soyutlama'. MDF sprej boya. Triptik. 30x25 cm. ve Karşılıklı Soyutlama (2013) MDF. Diptik. 26x35 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

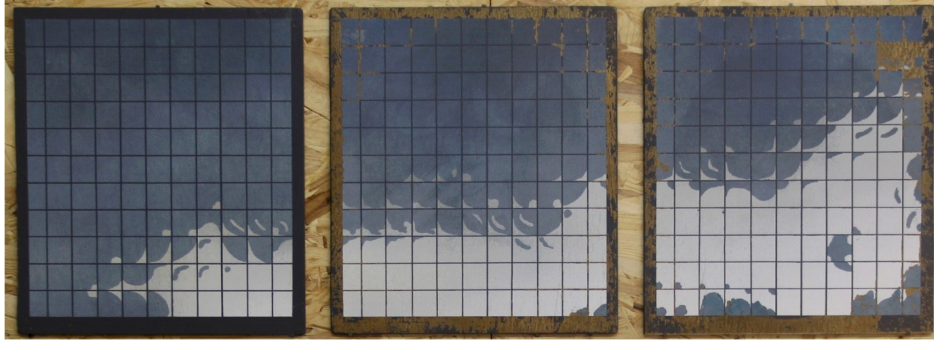
Gürelli bu çalışması ile 11 Eylül 2001 yılında Dünya Ticaret Merkezi'ne yönelik gerçekleşen saldırıyı işlemiştir. Altta iki grup resimlerin sağ tarafta olanı saldırıdan hemen önceki anı temsil etmektedir.

Resim 4. GÜRELLİ, Kutlu. (2013). 'Karşılıklı Soyutlama'. MDF. Diptik. 26x35 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

NewYork kentini simgeleyen dikdörtgen tuvalin zemini sarı renkle tonlandırılmıştır (Resim 4). Tuvalin yukarisına çıkıldıkça mavi tonla buluşan sarı ton, gökyüzü ile yeryüzü arasındaki geçişi zihinlerde canlandırmayı amaçlamıştır. Gürelli, saldırı öncesinde yeryüzünü sarı tonda bir renkle ifade ederken, hem günün aydınlığına göndermede bulunur hem de

akıp giden hayat içinde kendi halindeki insanların huzurunu öne çıkarır. Uçağın arkasında bıraktığı izleri betimleyen sol taraftaki resimde, süzülerek ikiz kulelere doğru sorti yapan uçakların yarattığı gökyüzündeki yarılmayı oldukça koyu bir renk tonundan faydalanarak ifade etmesi tesadüf değildir. Uçağın gökyüzünde yarattığı kırılmayı temsil eden koyu renk, Gürelli'nin olaya karşı duyduğu üzüntünün zihnindeki yansımasıdır. Öyle ki, uçak aynı zamanda masum yolcuları da taşımaktaydı. Böyle olunca da yolcuların içine düştüğü kaos, sanatçının zihninde koyu ton ile ifade bulmuştur. Uçakların binalara yöneldiği anı temsil etmekte kullanılan koyu renk tonu aynı zamanda kentteki huzurun bozulmasına göndermede bulunmaktadır. Olayın yarattığı etki tuval üzerinde gri tonlarla verilmiştir.

Resim 5. GÜRELLİ, Kutlu. (2013). 'Soyutlama'. MDF sprej boya. Triptik.
30x25 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Yukarıdaki üçlü grup çalışması ise saldırı sonrasındaki kaosu ve şaşkınlığı temsil eder. Üçlü grup çalışmasında ilk tuvalde gri tonla temsil edilen duman, ikinci ve üçüncü tuvalde gittikçe artmaktadır. Gürelli burada şiddetlenerek artan dramatizmin etkisini sadece kullandığı boyalar ve renklerin birbirleriyle ilişkisinde ortaya koymakla kalmamış, tuvali oluşturan malzemede de izleyiciye aktarmıştır. Öyle ki, yan yana sıralanmış üç çalışmanın sergilendiği tuvalerin zeminindeki malzeme, resimdeki şiddetin yarattığı tahribata paralel olarak deforme edilmiş veya buna uygun tercih edilmiştir. Bu durum, Gürelli'nin hem renkleri hem renklerin birbiriyle ilişkisini hem de malzeme seçimini adeta bir kompozisyona dönüştürdüğünü gösterir. Resimlerde, tuval bir anda yıkılan binalara dönüşürken, renkler yangın sonrası oluşan değişimi sembolize etmekte, hatta tuval dahi yaşananların tümünü tek başına anlatmaya yetecek duyguyu vermektedir. Gürelli bunu kullandığı renklerle daha görünür kılmıştır.

Modern mimaride cam duvarların geniş bir kullanım alanı bulunduğunu da düşünecek olursak, küçük dikdörtgen çerçeveler halinde görülen bölümler ikiz kulelerin camdan konstrüksiyonunu simgelemektedir. Gürelli'nin bu çalışmasını gizemli kılan şey görüntünün bina içerisinden dışa doğru oluşudur. Gürelli 11 Eylül saldırısının izleyicisi olarak değil; tam aksine olayı adeta bizzat yaşayan biri olarak çalışmayı ele almıştır. Aynı hissi izleyiciye de vermek istemiştir. Olan biteni görebileceğimiz tek bir yer vardır, bu yer de ikiz kulelerdeki herhangi bir ofistir. Böylece Gürelli, hem kendisini hem de izleyiciyi aynı noktada buluşturur. MDF malzeme ile oluşturulan bu beş tuvalde Gürelli, gökyüzüne bakmak için ofis penceresinden dışarıyı izleyen bir çalışanın içine sürüklendiği kaosu anlatır. Gürelli, renkler ve malzemede gerçekleşen değişimle bina içindeki kaosa rağmen soğukkanlılığını koruyan mağdurun, izleyicide bıraktığı etkiyle oluşan buhranı vurgular.

Gürelli'nin savaş konulu çalışmalarından biri de komşumuz Suriye'de ortaya çıkan iç savaştır. Gürelli, Suriye savaşını çok uzaklardan yanı başımıza taşıyarak 'Köşeye Sıkıştırılmış Conan' (2008) adlı çalışmasıyla doğrudan ilişkilendirmiştir. Bunlardan ilki 'Enteriyör' (2013) adlı çalışmadır.

Resim 6. GÜRELLİ, Kutlu. (2013). 'Enteriyör'. Poliüretan köpük. akrilik doğu. Pigment. r: 50 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Enteriyör (2013) adlı çalışma (Resim 6) Suriye'de süren şiddetin yarattığı etkiyi gözler önüne seren delik deşik olmuş binaları sembolize eder. Gürelli, karşılıklı ateşle delik deşik olan duvarlarda oluşan mermi deliklerinden uzatılan silahlarla yine bir başka karşıtlığın

yaratıldığını görüp, savaşın oluşturduğu kısır döngüye atıfta bulunur. Şiddet sarmalını gösteren derin yarıklar, içindeki insanın doğal yaşamdan kopuşuna ve sonraki duruma adaptasyonuna yönelik eleştirileri izleyicinin dikkatine sunar. Aynı zamanda hafifliği ve basitliği ile öne çıkan köpük malzemeyle oluşturulmuş tuval, şiddetin ağır yükünü taşımaktadır.

Gürelli, Resim 7'deki 'Suriye Apartmanı' (2014) ve Resim 8'deki 'Anaokulu' (2014) adlı çalışmalarında savaşın savunmasız bıraktığı sivillere göndermede bulunur.

Resim 7. GÜRELLİ, Kutlu. (2014). 'Suriye Apartmanı'. Poliüretan köpük. akrilik doğu. Pigment. 14x9x7 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Gürelli, insanın temel gereksinimlerinden biri olan barınmayı sağlayan konutların savaşla uğradığı tahribatı ve barınaktan yoksun kalınca kendisini güvende hissedemeyen insanın yaşadığı duyguları izleyicilere aktarır. Bu hislerin izleyicideki etkisini artırmak için de yine insanın en savunmasız anına göndermede bulunur. 'Anaokulu' adlı çalışmada (Resim 8) çocukların masumiyetini, çaresizliğini ve zayıflığını konu ederek; savaşın haklı görülebilecek hangi yönü var? sorusu ile adeta izleyiciyi tavır almaya iter.

Resim 8. GÜRELLİ, Kutlu. (2014). 'Anaokulu'. Poliüretan köpük, akrilik doğu, pigment. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Kutlu Gürelli'nin 'Köşeye Sıkıştırılmış Conan' (2008) adlı yapıtı insanın kendi yarattığı düşmanla mücadelesindeki kısır döngüyü ortaya koymakta, sergideki yeri itibarıyla bu yapıt Suriye savaşındaki Kapitalizmin acımasızlığına yönelik adeta bir itirazı simgeler konumdadır (Resim 9).

Resim 9. GÜRELLİ, Kutlu. (2008). 'Köşeye Sıkıştırılmış Conan'. kağıt üzerine tükenmez kalem. 30x21 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

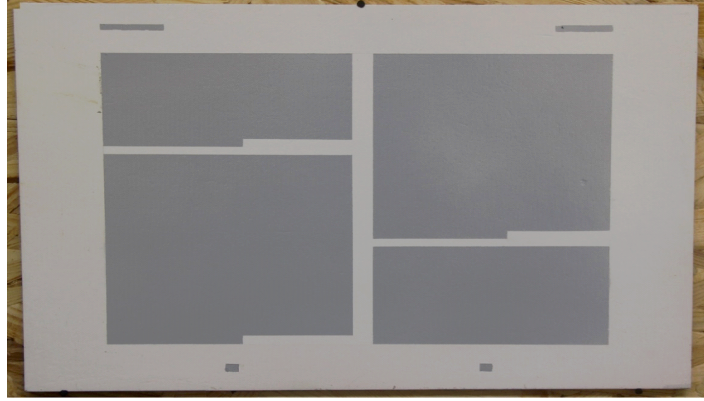
3.2. Bürokrasi Konulu Yapıtlar

Gürelli'nin güncel yaşamında, bir tür problem olarak görüp eleştirdiği bürokratik işlemler, kişisel çalışmalarına konu olacak kadar kendisini etkilemiştir.

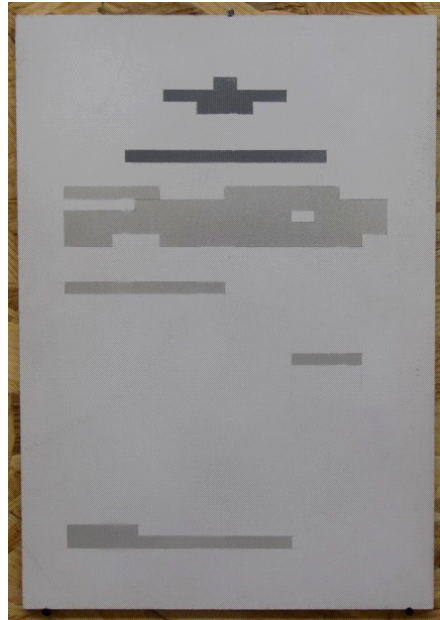
İnsanları kurallara bağlayan, yaşam alanlarını daraltan ve adeta kalıplara sokan bürokrasi, Gürelli için oldukça anlaşılmazdır. Kimi zaman kendisini kurallar ve kalıplar içinde

sıkışmış, bürokrasiye benzemiş halde görse de bu engelleri aşmak için iç dünyasında gösterdiği çaba yapıtlarında göze çarpar.

'Fotokopi' (Resim 10), 'Form' (Resim 11) ve 'Belge' (Resim 12) adlı çalışmaları tam da bu durumu özetler niteliktedir.

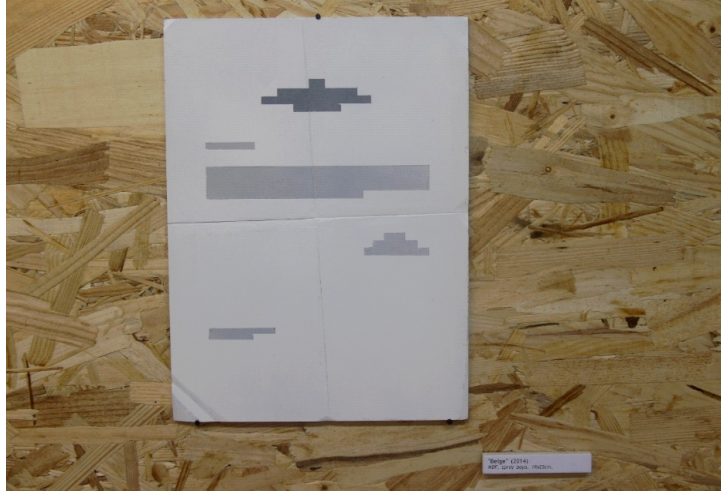
Resim 10. GÜRELLİ, Kutlu. (2014). 'Fotokopi'. MDF. sprej boya.
21x29,7 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Resim 11. GÜRELLİ, Kutlu. (2014). 'Form'. MDF. sprej boya.
19x25 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Gürelli'nin, hayatın bürokrasiye teslim ediliyor oluşuna gösterdiği tepki, çalışmalarında kullandığı malzemeye yansımıştır. MDF malzeme üzerine spreylenmiş boyayla yapılan bu çalışmaları birbiri ile ortak kılan nokta bürokrasiye dönük itirazları içermeleridir. Gürelli, bürokratik işleyişin dış hatlarını net bir şekilde tuvalde ortaya koyarken, konuyu soyut bir anlatımla işlemiş, böylece yapıtın detaylarını izleyici yorumlarına bırakmıştır. Bu yapıtlarda Gürelli'nin bürokratik işleyişe ortak ve tutarlı bir tepki göstermek arzusunun da görebiliriz.

'Form' ve 'Belge'de bürokratik kuralları düz ve keskin çizgilerle ifade etmiş, bu kurallara olan tepkisini ise, köşelerdeki keskinliklerle göstermiştir (Resim 11, 12).

Resim 12. GÜRELLİ, Kutlu. (2014). 'Belge'. MDF. spreylenmiş boya. 19x25 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Bu yapıtlardan 'Belge' adlı çalışmada gayri nizami kesilmiş dört MDF parçanın birleştirildiğini görmekteyiz.

Gürelli bu çalışmasında işleyişin tutarsızlığını ve çarpıklığını izleyiciyi zorlamadan anlatmayı yeğlemiştir. Gayri nizami kesilmiş dört parça MDF, kurumsal yapının temelde sorunlu olduğuna yönelik eleştiriler içermektedir. Çarpık bir düzen üzerinde hizaya sokulmaya çalışılan bir toplum ve kendisini de bu durumdan kurtaramamanın çaresizliğini izleyiciye aktarmaktadır.

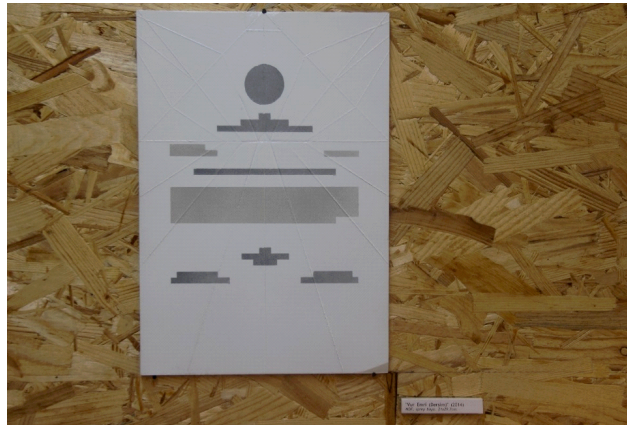
Bu üç çalışma ile benzer özellikler gösteren diğer çalışmaları 'Resmi Davet', 'Vur Emri (Dersim)' ve 'Vur Emri (Roboski)' adlı yapıtlarıdır. Bu üç çalışmayla bürokrasiye yönelik

eleştirisini daha da ileriye taşımaktadır. Bu kez sadece kurumlar değil; kişiler de sanatçının hedefindedir.

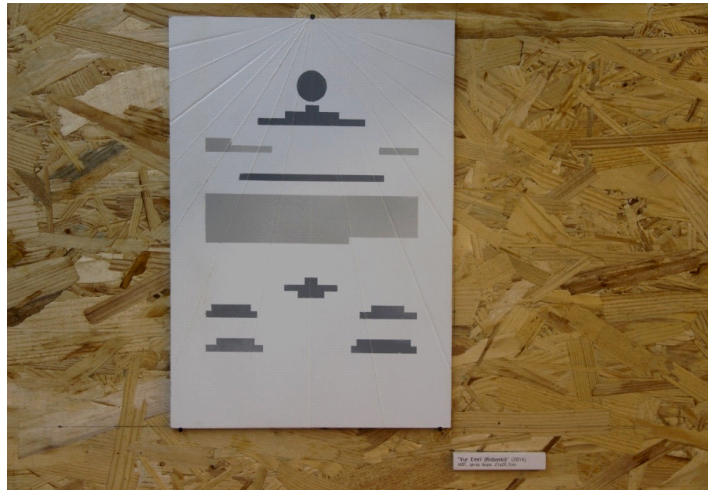
Resim 13. GÜRELLİ, Kutlu. (2014). 'Resmi Davet'. MDF. spreyle boyanmış. 19x25 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Bürokrasinin sivil yaşamla buluşması ve insani duyguları törpüleyişinin sorguladığı 'Resmi Davet' (Resim 13), 'Vur Emri' ana başlıklı diğer çalışmalarında' (Resim 14), (Resim 15) sivillerin, davete icap etmek suretiyle bürokrasinin günahlarına katılımı ortak nokta olarak vurgulamıştır. MDF tuval üzerinde atentli kağıt görünümüne bu üç yapıtında de üst başlıkları ile imza yerlerinde aynı spreyle boyanmış ve aynı koyu tonlama görülmektedir. Üstteki başlık bürokrasiyi, alttaki imza ise bürokrasinin işleyişinde görev alan sivilleri sembolize etmekte ve böylece beton yığını bir kurum ile insanın yollarının nasıl kesişebileceği oldukça sert bir dille eleştirilmektedir.

Resim 14. GÜRELLİ, Kutlu. (2014). 'Vur Emri (Dersim)'. MDF. spreyle boyanmış. 21x29,7 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Gürelli, 'Vur Emri (Dersim) (2014)' ve 'Vur Emri (Roboski) (2014)' çalışmalarında bu iki olayın başat 'kahramanı' olarak uçakları izleyicinin dikkatine sunmuştur. Her iki yapıtta da zeminde kullanılan kâğıtta oluşturulan katlama izleriyle kağıt uçak yapan bir çocuğun masumiyeti ile gerçeğe dönüşen uçağın sebep olduğu tahribatın çelişkisi vurgulanmıştır. 'Vur Emri (Dersim)'de basit bir anlatımla insan masumiyetinin yokoluşuna göndermede bulunurken; Gürelli, diğer çalışmasında (Resim 15) belgesi dahi henüz ortaya çıkmamış bir saldırının planlanışını gözler önüne sermektedir.

Resim 15. GÜRELLİ, Kutlu. (2014). 'Vur Emri (Roboski)'. MDF. sprej boya. 21x29,7 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

3.3. Emek Konulu Yapıtlar

Gürelli'nin 'Emek' konulu çalışmaları da, savaş konulu çalışmaları kadar sergide geniş yer bulmuştur. 'Emek' konulu çalışmaların özünü Zonguldak'taki maden işçileri ve kentin temel kaynağı olan kömür oluşturmaktadır. Gürelli yapıtlarını çalışanlar, çalışma koşulları, harcanan emek ve alınan karşılık üzerine temellendirmiştir. 'Emek' konulu çalışmaları Mercan (2013), Figür (2013), Ev(yangından sonra) (2013), Büst (2013), 7Ocak2013Kozlu (2013), Kaçak bir maden ocağı resmi için tuval (2013), Meçhul madenci(anıt için eskiz) (2013), Taşlar (2013), Sahte kömürler (2013), Meçhul madenci (2013) ve Emek (2013) adlı çalışmalardır. Gürelli, 'figür' ve 'meçhul madenci' çalışmalarında konuyu kişi merkezli olmaktan çıkarıp, yeni bir kimlik yaratmaya çalışmıştır. Dolayısıyla 'meçhul madenci' adlı çalışması ile tek tek kişilere değil, yarattığı yeni kimlikteki emekçi kavramına dikkat çekmektedir (Resim 16).

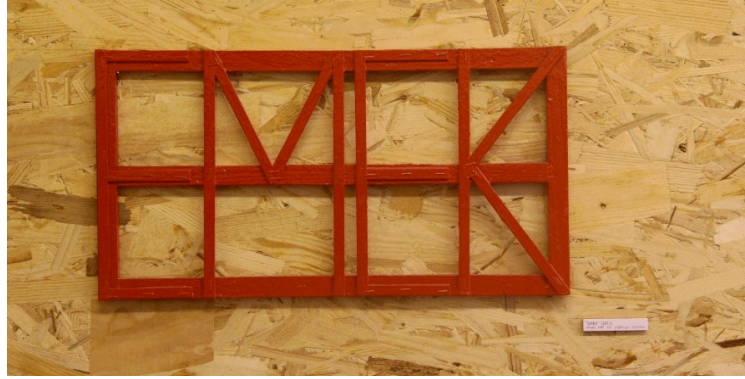
Resim 16. GÜRELLİ, Kutlu. (2013). 'Meçhul Madenci (Anıt için Eskiz)'. Alçı. Tel. poliüretan köpük. sprej boya. 22x13x9 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Gürelli'nin çevresinde olup bitene karşı gösterdiği duyarlılık özellikle mağduriyetler üzerinden kendisini gösterir. '7OCAK2013KOZLU' (2013) adlı çalışmada (Resim 17) hayatını kaybeden maden işçilerinin isimlerinin yazılış şekli ve fotoğraflarının verilişi ile bürokrasinin kimlik belirlemede kullandığı yöntem eleştirilmektedir.

Resim 17. GÜRELLİ, Kutlu. (2013). '7OCAK2013KOZLU'. Kağıt üzerine mürekkep çıktı. 30x24 cm. 21x29,7 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

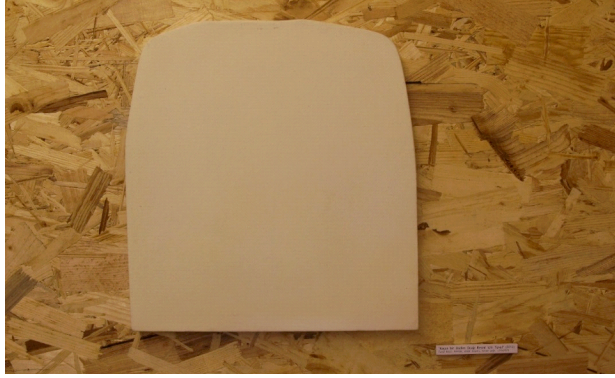
Mühür baskılı fotoğrafların yan yana ve üst üste dizilişi çalışmaya anıtsal bir görünüm verirken; mühürler, bu olayın sorumluları hakkında izleyiciye ipuçları verir. Gürelli, madenci isimlerini ve isimlerin diziliş şeklini anıtsallaştırmıştır. Gürelli burada isim ve soy isimleri kesintisiz yan yana ve üst üste dizmek suretiyle işçiler arasındaki isim farklılıklarını ortadan kaldırmış ve mağduriyetteki ortaklığa göndermede bulunmuştur. Böylece kişi isimleri ve fotoğraflarını öne çıkaran bürokrasiye eleştiride bulunarak, aslında mağdur kimliğine vurgu yapmanın yeterli olacağını izleyiciye sunmuştur. Ayrıca '70CAK2013KOZLU' isimli çalışmanın siyah beyaz mürekkep çıktı ile oluşturulması ölümün soğukluğuna da vurgu yapar. Gürelli'nin 'Emek' adlı çalışması da bürokratik işlevsizliğe son bir cevap niteliğindedir (Resim 18).

Resim 18. GÜRELLİ, Kutlu. (2013). 'Emek'. Ahşap. MDF. Tel. yağlı boya.
46x24 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Emek yazısı tek parça ahşap dikdörtgen üzerinde aynı malzeme ve aynı renklerden yazılıdır. Gürelli bu çalışma ile emeğin kendi içinde kayboluşunu anlatmak istediğini belirtir. Emeğin sömürülüşünü biraz da politik bir yaklaşımla işlemektedir. Ahşap yüzeyi kaplayan kırmızı, hem Sosyalist bakışı simgeler, hem emeğin sömürülüşüne eleştiride bulunur hem de işçi-işveren tartışmalarında, uygulamalardaki kimi tutarsızlıklara yönelik gizlenmiş bir yergiyi de içerir. Harfler ile dayandırıldıkları zemindeki renk ortaklığı emeğin dayandığı zeminde kayboluşuna vurgu yapar. Gürelli burada Kapitalist Modernite'yi eleştirirken, Sosyalist kimliğe saklanmış sömürüye malzeme olan emeğin varlığını sorgular. Gürelli'nin Kapitalizm ve Sosyalizm kavramlarına getirilen tanımlara ve uygulamalardaki tutarsızlıklara yönelik eleştirisi yeni tanımlamalara ihtiyaç olduğu görüşüne işarettir.

'Kaçak bir Maden Ocağı' (2013) çalışması (Resim 19) bir yönüyle 'Emek' konulu çalışmalarından ayrılır.

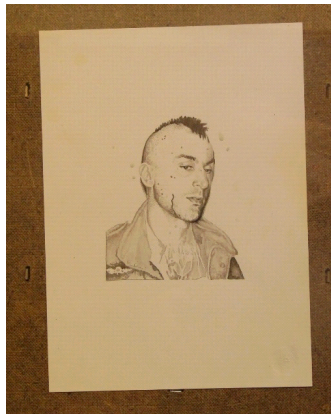

Resim 19. GÜRELLİ, Kutlu. (2013). 'Kaçak bir Maden Ocağı Resmi için Tuval'. tuval bezi. Kasnak. astar boyası. keten yağı. +- 34x34 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Kaçak bir maden ocağının alelade girişini gösterir bu çalışma, içinde farklı bir hikâye barındırmaktadır. Gürelli, öğrencilerinin ısrarı üzerine resim yapmak için başladığı bu tuvali dış hatlarını oluşturduktan sonra olduğu gibi bırakmış böylece hem 'resim yapmak nedir?' tartışmalarına katılmış hem de Kavramsal Sanat algısında resim yapmanın dışındaki kimlik arayışlarına yönelmiştir. Böylece 'resim nedir?' sorusunu sorarken; adeta "firçanın ya da renklerin kullanılmadığı bir tuval neden resim olmasın?" der gibidir.

3.4. Kimlik Arayışı Konulu Yapıtlar

Diğer bir çalışma konusu da Gürelli'nin kendisidir. 'Travis (2009)' ve 'Portre (2009)' çalışmaları dönem dönem yaşadığı duygusal geçişleri anlatmakta önemli ipuçları verir.

Resim 20. GÜRELLİ, Kutlu. (2009). 'Travis'. Kağıt üzerine mürekkep. 30x20 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Oldukça eleştirel bir yaklaşımla yüksek perdeden itiraz ve keskinlik içeren 'Travis' (2009) ile 'Portre' (2009) çalışmaları sanatçıya dair önemli ipuçları barındırır. 'Travis' (2009) adlı çalışma (Resim 20) gençlik yıllarının enerjisi ile hayata üst perdeden itiraz eden bir kimlik arayışını gözler önüne serer. Bu durum 'Portre'(2009) adlı çalışmasına da (Resim 21) yansır. Bu yapıtta topluma sırtını dönen bir kişinin toplum tarafından dışlanması ve bu duruma gerekçeler uydurması izleyicinin gözünden kaçmaz. 'Travis' (2009) adlı çalışmada toplumda yer alma duygusu baskın iken, 'Portre' (2009) adlı çalışmada toplumdan uzaklaştığı görülür.

Resim 21. GÜRELLİ, Kutlu. (2009). 'Portre'. kağıt üzerine mürekkep.
17x12,5 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Ensesindeki yara izi topluma sırt çevirmesindeki suçlunun kendisi olmadığını simgelerken aynı zamanda toplumdan kopuşunun iç dünyasındaki yansımalarını da gösterir. Ayrıca kurşun yarası topluma sırtını dönmüş olsa dahi aradaki bağın devamına vurgudur. Sanatçı topluma adeta 'beni yaraladınız! Bunu her zaman görmeyi istiyorum!' der gibidir.

4. SONUÇ

Avrupa toplumu, XVIII. Yüzyılda Saray Sanatı'ndan çıkıp, sınırlarını burjuva sınıfının belirlediği sanat anlayışı ile değişim yaşarken (Arnold, 2006:3-10), ülkemizde Sultan Abdülaziz döneminden itibaren ortaya çıktığı görülen burjuva sınıfı, ancak 2000'li yıllarda elle tutulur bir güç olarak karşımıza çıkmıştır. Böylece orta sınıf, üretim mekanizmasına daha fazla dahil olmak suretiyle yeni sanat kavramlarının okunmasına ve araştırılmasına olanak

sağlayan ortamlar yaratmıştır. Bu da yeni dönemi daha iyi kavrayan sanatçıların ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır.

Görsel iletişim araçlarının ülkemizde yaygınlaşmasıyla birlikte Kavramsal Sanat etkinlikleri daha çok bilinir ve anlaşılır hale gelmiştir. Özellikle metropollerde gerçekleştirilen sokak etkinlikleri, alışveriş merkezlerindeki bağımsız sanatçıların bireysel sunumları görsel iletişim araçları vasıtasıyla geniş toplum kesimlerine ulaşan etkinlikler haline dönüşüp dikkat çekmeye devam etmektedirler. Yakın tarihlerde çoğunluğu İstanbul'da olmak üzere çeşitli illerde gerçekleştirilen bienaller, EGART Sanat Günleri etkinliklerinde çeşitli sunumlar yapan Ernesto Vargas, ülkemizde gerçekleştirdikleri sokak gösterileri ile de tanınan Eric Andersen ve Roi Vaara v.b sanatçılar ile Nezaket Ekinci, Burak Arıkan gibi Türk performans sanatçılarının etkinlikleri ve nihayet yakın dönemde ortaya çıkan çevreci protestolarda bir performans sanatçısının sergilediği 'Duran Adam' terimiyle tanımlanan eylem, iletişim çağının getirdiği gelişmelerin de etkisiyle oldukça geniş kitlelere ve alanlara etki etmiştir. Sanatçılar da gerçekleşen olaylara tepkisel yaklaşımlar göstermeye başlamıştır. Gürelli'nin Kavramsal Sanat'ın bir temsilcisi olarak ortaya koyduğu çalışmalar ülkemizin Kavramsal Sanat'ta ulaştığı düşünsel zemin hakkında değerlendirmeler yapmamıza olanak sağlar. Bu durum Gürelli'nin de başlangıçta tanımsal yaklaşımlar getirmesine, sonrasında dışa dönük anlatımlar ortaya koymasına ve nihayet yaşadığı toplum ve dünya arasında bir köprü oluşturarak daha evrensel değerleri içeren geniş katılımlı çalışmalar ortaya koymasına vesile olmuştur.

Gürelli'nin sergilediği yapıtlar hem olaylar karşısındaki bireysel tavrını ortaya koymakta hem Kavramsal Sanat'a sanatçı gözüyle bakışı yansıtmakta hem de Kavramsal Sanat'ın algılanışı hakkında izleyicilere fikirler sunmaktadır. Şöyle ki; sanatçının sergideki yapıtlarını kronolojik olarak sıraladığımızda ilk gençlik dönemlerinde daha çok kendini gerçekleştirilmeye ilişkin yapıtlar ortaya koyduğu görülür. Daha sonra ise dünya meselelerine yönelimini gösteren yapıtlar ve nihayet iletişim alanındaki gelişmelerin bir sonucu olarak dünyada olan bitenle ülkemizdeki sosyal ve siyasal değişimlere paralel (özellikle sosyal medya alanında insanların kendilerini özgür bir biçimde ifade etme imkânının doğması) sanatçının içinde yaşadığı toplumun sorunlarına yönelen yapıtlar ortaya çıkmıştır. Özellikle batıdaki sanat etkinlikleri üzerinden gerçekleştirilen yorumlar bu değişimde etkili olmuştur.

17 Nisan Sergisi'nde Gürelli otuz yapıt sergilemiştir. Gürelli, yapıtlar ile yapıtların sergileniş biçimi arasında her daim bir bağ kurmuştur. Bu yorum yalnızca mekân ile yapıtlar arasında değil, her bir çalışmanın konumlandırıldığı yer ve yapıtların birbirleri ile olan ilişkilerini de açıklanabilir gerekçelere dayandırmaktadır. Bu nedenle Gürelli U şeklindeki sergi salonunu L şeklinde kullanmakla yetinmiştir.

Kutlu GÜRELLİ kişisel sergisinde ağırlıklı olarak 2013 ve 2014 yılları içinde yaptığı çalışmalara yer vermiştir. Bu çalışmalarını 2008 tarihli 'Köşeye sıkıştırılmış conan' ve 2009 tarihli 'Travis' ile 'Portre' adlı çalışmaları tamamlamaktadır. Böylece sergide esasen işlenen 4 temel konu bulunmaktadır. Bunlardan ilki savaş-şiddet, ikincisi bürokrasi, üçüncüsü emek ve sonuncusu da kimlik arayışı konulu çalışmalardır.

Kutlu Gürelli savaş ve şiddet konulu çalışmalarında 11 Eylül Saldırısı, Suriye İç Savaşı ve II. Dünya Savaşı'nı işlemiştir.

Ülke dışında gerçekleşen olayların içindeki nesnelere odaklanmış, 11 Eylül'de uçakların binalara çarpmak için yöneldiği anı gösterir izler ve büyük çarpışmadan sonra ortaya çıkan kaos, Suriye İç Savaşı'nı konu alan çalışmada delik deşik olmuş duvarlar ve yıkılmış binalar, II. Dünya Savaşı konulu çalışmalarında ise binaları gösterir uçak kameralarına ait görüntüler öne çıkmıştır. Sanatçı bu çalışmalarda olayların geçtiği yerlere ait izleri veya parçaları izleyicinin gözü önüne sererken, bürokrasi ve şiddeti birlikte eleştirdiği 'Vur Emri' konulu çalışmalarında olayların geçtiği yerler ile mağdurlara ait hiçbir iz rastlanmaz. Serginin detaylarında ise Gürelli bürokrasiyi yererken, hem görüntünün yanılıgına hem de görünüşün yanılıgına göndermede bulunmaktadır. Ülkemiz dışında gerçekleşen bu olaylarda daha çok savaşın ortaya çıkardığı korkunç sonuçlara vurgu yaparken, 'Vur Emri' konulu çalışmalarında adeta mağdurlar ile kendisini özdeşleştirmekte, olaylardan doğrudan sorumlu tuttuğu kişiler ve kurumların işlevsizliğine yönelik bir tavır ortaya koymakta, eleştirilerinin merkezine saldırıların sonuçlarından ziyade karar alıcıları ve alınan kararları oturtmaktadır. Yaşadığı topluma karşı böylesi bir kararın alınmış olmasını sonuçtan daha dramatik gördüğü söylenebilir. Sanatçının bu çalışmaları bürokrasiye gösterdiği tepkileri de içinde barındıran kapsamlı bir protesto niteliğindedir.

Gürelli, Emek konulu çalışmalarında, işlediği konuya ait izleri izleyici ile buluşturmuştur. Soyut bir anlatım, yapıtların detaylarında netleşmektedir. Anlatımında

gerçeği anlık bir görüntü içinden çıkarıp akıcı bir şekilde detaylandırmıştır. Gürelli, Emek konulu çalışmalarında olayların özünün anlaşılması gerektiğini öne çıkarmış, emeğe yönelik kişisel duyarlılığını da çalışmalarına yansıtmıştır.

Gürelli'nin iç dünyasına kısa bir yolculuk olarak değerlendirebileceğimiz 'Travis' ve 'Portre' adlı çalışmaları adeta sanatçının ergenlik ve gençlik dönemlerini özetleyen çalışmalardır. 'Travis', asi bir duruş ve gençlik heyecanı ile toplumda yer edinmeye çalışırken; 'Portre' toplumdan umduğunu bulamamanın yarattığı hayal kırıklığını temsil etmektedir. Gürelli sergilenen yapıtlarında 'Kaçak bir Maden Ocağı Resmi için Tuval' adlı çalışması ile 'resim nedir?' tartışmasına katılırken, 'Köşeye Sıkıştırılmış Conan' adlı çalışmasında klasik malzemenin dışında malzeme tercihleri ile resme yeni yorumlar getirmektedir.

Gürelli'nin kullandığı malzemeleri kullanım sıklığına göre sıralamaktan ziyade, kullanım alanına göre malzeme tercihinin bakmak daha yerinde olacaktır. Üç boyutlu çalışmalarını alçı, tel ve polüeteran köpükle biçimlendirirken; spreylere boyayı da tamamlayıcı olarak kullanmıştır. İki boyutlu çalışmalarında ise MDF malzeme kullandığı görülmektedir. Bunların dışında ise çalışmalarla özdeşleştiğinde yapıtlarını en iyi şekilde ifade edeceğine inandığı malzemelerden kağıt, ahşap, yağlı boya, astar boyası, mürekkep veya keten yağı kullanmıştır.

Gürelli oldukça yalın ve sade malzeme kullanmayı tercih etmiştir. Buna karşın, işlediği konular malzemenin basitliğinin uzağındadır. Yapıtlarında ağır toplumsal sorunları sıkça işlediği ve çevresinde olup bitene karşı duyarsız olmadığı görülmektedir. Sanatçı malzemenin hafifliğini, izleyicide bırakmak istediği etkiyi oluşturmada adeta avantaja dönüştürmektedir. Yalın malzeme kullanılmasına rağmen, malzemenin yarattığı etki konuların ağırlığını taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Artun, A., (2010). "Sanat Hayat: Manifesto, Avangard Sanat ve Eleştirel Düşünce", Ali Artun (Ed), **Sanat Manifestoları, Avangard Sanat ve Direniş**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Aydoğan, K. E. B., (2008). "Sanatta Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Performans Sanatı", **Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi ART-E Yayınları**, Isparta.

Başbuğ, F., (2010). "1914 Çallı Kuşağı'nın Türk resim Sanatına Etkisi", **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi Yayınları**, Konya.

Başkan, S., (1994). **Osmanlı Ressamlar Cemiyeti**, Çardaş Basım Yayın, Ankara.

Batur, E., (1995). "Sanat Dünyamız-Kavramsal Sanat". Enis Batur, Ceyda Akaş (Ed.), **Son Yarım Yüzyılın Sanat Akımları, Kavramları (Avant-garde 1645-1995)**, Sayı:59, Yapı-Kredi Yayınları, İstanbul.

Causey, A., (1998). **Sculpture Since 1945**, Newyork: Oxford History of Art.

Duben, İ., (2007). **Türk Resmi ve Eleştirisi 1880-1950**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Dupont, D. C., Holland, K. C., Muller, G. G., ve vd., (1985). "San Francisco Museum Of Modern Art. Paul Anbinder", (Ed), **Museum Of Art The Painting And Sculpture Colection**, New York: Hudson Hills Press.

Erol, T., Renda, G., (1980). **Geçmişten Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, Tıglat Yayınları.

Fineberg, J., (2014). "Kara Kalem", **1940'tan Günümüze Sanat**, Arif Ziya Tunç (Ed.), Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir.

Hauser, A., (2006). **Sanatın Toplumsal Tarihi**, Deniz Kitabevi Yayınları, Ankara.

Lynton, N., (2009). **Modern Sanatın Öyküsü**, Phadion Press Ltd., İstanbul.

Özsezgin, K., (1992). **Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Resmi, İstanbul**, Türkiye İş Bankası Koleksiyonu.

Tansuğ, S., (1995). **Türk Resminde Yeni Dönem**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Tansuğ, S., (2008). **Çağdaş Türk Sanatı**, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Görsel Kaynaklar

Resim 1. Zonguldak Sergi Odası (Giriş kapısına doğru bir görünüş)

Resim 2. Zonguldak Sergi Odası (İç mekândan bir görünüş)

Resim 3. Gürelli, K., (2013). "Soyutlama", MDF, sprej boya, triptik, 30x25 cm. ve karşılıklı Soyutlama (2013), MDF, diptik, 26x35 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 4. Gürelli, K., (2013). "Karşılıklı Soyutlama", MDF, diptik, 26x35 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 5. Gürelli, K., (2013). "Soyutlama", MDF sprej boya, triptik. 30x25 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 6. Gürelli, K., (2013). "Enteriör", poliüretan köpük, akrilik doğu, pigment. r: 50 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 7. Gürelli, K., (2014). "Suriye Apartmanı", poliüretan köpük, akrilik doğu, pigment. 14x9x7 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 8. Gürelli, K., (2014). "Anaokulu", Poliüretan köpük, akrilik doğu, pigment, Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 9. Gürelli, K., (2008). "Köşeye Sıkıştırılmış Conan", kağıt üzerine tükenmez kalem, 30x21 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 10. Gürelli, K., (2014). "Fotokopi", MDF, sprej boya, 21x29,7 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 11. Gürelli, K., (2014). "Form", MDF, sprej boya, 19x25 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 12. Gürelli, K., (2014). "Belge", MDF, sprej boya. 19x25 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 13. Gürelli, K., (2014). "Resmi Davet", MDF, sprej boya. 19x25 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 14. Gürelli, K., (2014). "Vur Emri (Dersim)", MDF, sprej boya, 21x29,7 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 15. Gürelli, K., (2014). "Vur Emri (Roboski)", MDF, sprej boya, 21x29,7 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 16. Gürelli, K., (2013). "Meçhul Madenci (Anıt için Eskiz)", alçı, tel, poliüretan köpük, spreyci boyay, 22x13x9 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 17. Gürelli, K., (2013). "7OCAK2013KOZLU", kağıt üzerine mürekkep çıktı, 30x24 cm., 21x29,7 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 18. Gürelli, K., (2013). "Emek", ahşap, MDF, tel, yağlı boyay. 46x24 cm., Zonguldak: Sergi Odası, Türkiye.

Resim 19. Gürelli, K., (2013). "Kaçak bir Maden Ocağı Resmi için Tuval", tuval bezi, kasnak, astar boyası, keten yağı, +- 34x34 cm., Zonguldak:Sergi Odası, Türkiye,

Resim 20. Gürelli, K., (2009). "Travis", kağıt üzerine mürekkep. 30x20 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.

Resim 21. Gürelli, K., (2009). "Portre", kağıt üzerine mürekkep. 17x12,5 cm. Türkiye, Zonguldak: Sergi Odası.